

POLOŽAJ INTELIGENCIJE U SELEKTOVANIM DRŽAVAMA JUGOISTOČNE EVROPE

Veselin Drašković¹, Radislav Jovović², Sanja Bauk^{1,3}, Mimo Drašković¹

¹Univerzitet Crne Gore, Pomorski fakultet Kotor, Dobrota 36, 85330 Kotor, Crna Gora,
veso-mimo@t-com.me

²Univerzitet Mediteran, Podgorica, Crna Gora

³Tehnološki fakultet, Durban, Južna Afrika

NAUČNA KRITIKA

ISSN 2637-2150

e-ISSN 2637-2614

UDK 316.344.32:314.15-057.85(4/12)

DOI 10.7251/STED1901036D

Rad primljen: 20.02.2019.

Rad prihvaćen: 09.03.2019.

Rad publikovan: 13.05.2019.

<http://stedj-univerzitetpim.com>

Korespondencija:

Veselin Drašković, Univerzitet Crne Gore,
Pomorski fakultet Kotor, Dobrota 36,
85330 Kotor, Crna Gora.

E-mail: veso-mimo@t-com.me

Copyright © 2019 Veselin Drašković et al; published by UNIVERSITY PIM. This work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 License.

SAŽETAK

Predmet rada je analiza osnovnih uzroka pogoršanja društvenog statusa (položaja) inteligencije u selektovanim postsocijalističkim državama Jugoistočne Evrope – Bosni i Hercegovina (BiH), Crnoj Gori (CG), Hrvatskoj (HR) i Srbiji (SR). Cilj istraživanja je percepcija položaja inteligencije i intenziteta uticaja osnovnih faktora na njega. Polazi se od hipoteze da je u navedenim državama došlo do pogoršanja položaja inteligencije zbog sinergističkog

uticaja kompleks kočionih faktora, koji su bili političkog, ekonomskog i institucionalnog karaktera. Korišćenjem metoda anketiranja hipotetički se verifikuje polazna hipoteza. U zaključku, autori ukazuju na potrebu poboljšanja položaja inteligencije i intenziviranje njene uloge u društvu, jer je to uslov za prevazilaženje postojećih institucionalnih, socijalnih, ekonomskih i opštih razvojnih problema.

Ključne riječi: inteligencija, položaj i granice inteligencije, Jugoistočna Evropa

UVOD

U procesu 30-godišnje postsocijalističke tranzicije u „tržišnu ekonomiju“ u navedenim državama Jugoistočne Evrope položaj inteligencije se pogoršao. Brojni faktori uticaja su stvorili destruktivnu i nefunkcionalnu strukturu - društvenu, ekonomsku, organizacionu, institucionalnu i normativnu (V. Drašković i M. Drašković, 2012). Neekonomski, prije svih, političko-partijski faktori su ozbiljno urušili dotadašnji položaj inteligencije i njenu pozitivnu ulogu u društvu. Raznim reformama je uzrokovan pad kvaliteta osnovnog i visokog obrazovanja, što je za posljedicu imalo dugoročno visoku stopu nezaposlenosti visoko obrazovanih kadrova. Došlo je do povećanje deficita demokratskih institucija, krize vrijednosnih kriterijuma i sofisticiranog dogmatizam u društvu, negativne selekcije kadrova, redukcije društvenog i ekonomskog izbora, različitih oblika socijalne patologije (i nasilja) i dr.

Sve je to ograničavalo različite oblike djelovanja inteligencije (naučne institucije, strukovna udruženja i sl.).

Jačanje merkantilističkog i pseudo-neoliberalnog vrednosnog sistema i novih oblika partijskog "monopola na istinu" (Drašković, 2015, str. 97; Delibašić, 2016, str. 149) omogućilo je dominaciju uskih interesa privilegovanih pojedinaca. Stvorena je tzv. „nova elita“ (politička, ekonomska i socijalna), koja je rezultirala grabeškoj raspodjeli nacionalnih resursa. Inteligencija sa svojim stvaralačkim i profesionalnim kapaciteima je ignorisana i osuđena na puko preživljavanje. Uticaj navednih kočionih socio-ekonomskih faktora doveo je u relativno krizni položaj i smanjio je njenu ulogu nosioca društveno-kulturnog kapitala (Delibašić, 2014, str. 15).

Raznim političkim (uključujući glasanje) i ekonomskim (aktivna uloga kapitala, bez obzira na njegovo porijeklo) mehanizama, suprotno pravilima institucionalnog pluralizma, izuzetno mali broj ljudi dominira, kontroliše i upravlja biznisom, ljudima i njihovim obrazovanjem, a time i većinom intelektualaca, koji se na razne načine, principijelno i institucionalno protivne vladajućoj klasi i njihovim „reformama“, koje odavno predstavljaju beskrajni proces sa slabim rezultatima. Vlasti koriste različite ideologije, mitove i retorike o globalizaciji, konzumerizmu, neoliberalizmu, konkurenciji itd., kojih nema dovoljno u stvarnom životu. To omogućuje dominaciju kvazi-inteligencije u društvu, koja djeluje s pozicija apologetike. Sve to utiče na ozbiljnu krizu inteligencije i pogoršanje njenog položaja u društvu.

TEORIJSKI PRISTUP

Pod sociološkim terminom "inteligencija" obično se podrazumijeva prosvijećena društvena klasa, koja se bavi umnim radom. Njen smisao i cilj je borba za intelektualni i društveni napredak. Riječ je o grupama ljudi, koji su nosioci i kreatori naprednih ideja. Oni žive s tim idejama,

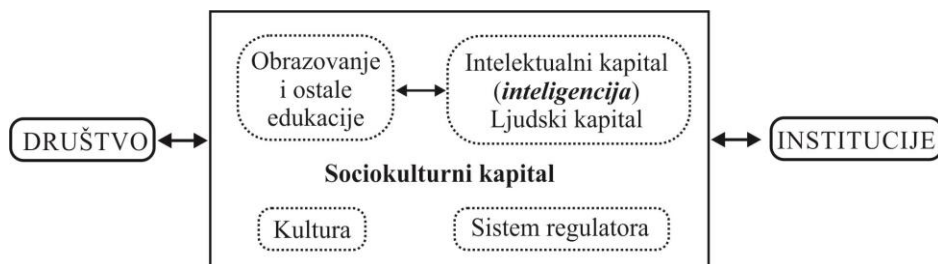
doprinosu stvaranju, usvajanju i širenju društvenih, obrazovnih i naučnih vrijednosti i pogleda na svijet, posebno onih koji imaju aksiološke i filozofske posljedice. Intelektualci kao klasno nezavisni pojedinci grade svoju reputaciju i kreativni autoritet uglavnom na polju umjetnosti, književnosti i nauke. Karakteriše ih kritička misao i sposobnost predlaganja i/ili iniciranja društvenih promjena.

Definisanje koncepta inteligencije prati konfuzija, smatra B. Misztal (2007, str. 14). Ona se javlja pri odgovoru na pitanje: treba li ona da bude autsajder ili integrisana u društvo, konformista ili pobunjenik, disident ili dio elite, sklon kritici ili kompromisu? Za potrebe ovog rada je prihvatljiva definicija inteligencije kao obrazovanog sloja društva, koji stvara značajna dostignuća na polju nauke, novinarstva, književnosti, umjetnosti i sl., što joj daje odgovarajući društveni ugled i autoritet. Tu je relevantno i mišljenje Z. Baumana (1989, str. 1) da inteligencija ujedinjuje znanje, istinu, moralne vrijednosti i estetske sudove, zbog čega se može shvatiti kao konkretan i specifičan sloj ljudi (pametnih, hrabrih, obrazovanih, vještih, iskusnih i inovativnih), koji djeluje u četiri ključna društvena područja: politika (vlast), biznis, obrazovanje i druga područja. Sjetimo se da je u cilju eliminisanja mogućih ideoloških manipulacija E. Morin (1977) identifikovao inteligenciju na bazi tri glavna aspekta: prema kulturno cijenjenoj profesiji, u skladu sa njenom političkom ulogom u društvu i kao nosioca univerzalne svijesti. Pa ipak, čini nam se da je inteligenciju potrebno posmatrati prvnstveno kao izvor, temelj i propuzivni elemenat sociokulturnog kapitala (slika 1, prilagođeno prema World Bank, 1999).

Uvijek su u posmatranim državama postojale granice razvoja inteligencije. One su uglavnom bile utvrđene na nivou donošenja profesionalnih odluka, ali ne i najvažnijih stratejskih odluka društvenog i ekonomskog života. Postojala su i ograničenja nezavisnosti inteligencije, čija

su radna mjesta uvijek zavisila od potreba i prioriteta političkog sistema. Mora se, ipak, konstatovati da je paralelno postojala duhovna autonomija inteligencije, što je i logično. Međutim, glavna prepreka za inteligenciju bila je politički angažman

njenih članova, tj. njihova zavisnost od vlasti. To se posebno odnosi na članove akademske zajednice, koji često nijesu branili ugled intelektualaca („*izbegavanje intelektualne odgovornosti*“, Rosić, 2014, str. 98).

Slika 1. Inteligencija kao dio sociokulturnog kapitala
Figure 1. Intelligentsia as part of sociocultural capital

Razlozi za tzv. “izdaju inteligencije” (Benda, 1996) bili su uvijek čisto sebični: ostvarenje koristi, želja za vlašću i/ili ljudski kukavičluk. Posebno su indikativni medijski izvještaji, koji veoma često dokazuju da se na vodećim pozicijama u višem, srednjem i osnovnom obrazovanju procenat partijskih pripadnika približava apsolutnom (100%). U tom smislu, priča o “autonomiji” fakulteta, univerziteta i profesije zvuči humoristično. Dvostruki standardi su nametnuli granice razvoju inteligencije. Objektivne barijere razvoju inteligencije stvaraju intelektualna specijalizacija, ograničen pristup informacijama, uski okviri političke slobode i zavisnost od medija. Neki autori (Misztal, 2007, str. 36; Bettenco, 2009) smatraju da rastuća moć medija ograničava intelektualne mogućnosti jer doprinosi stvaranju sumnji javnosti prema njima. S druge strane, naglo je porastao je broj navodnih (priučenih i samoproglašenih) „medijskih analitičara“, koji igraju ulogu medijskih zvijezda, iako je njihov intelektualni autoritet veoma diskutabilan, jer nemaju ni naučne ni intelektualne zasluge. Popularizacija savremene medijske kulture dovela je do zamjene intelektualaca medijskim ličnostima (Collini, 2006, str. 451).

POLOŽAJ INTELIGENCIJE U SOCIJALIZMU

Inteligencija u bivšoj Jugoslaviji (1945-1991) nikad nije bila u značajnoj mjeri masovna i organizovana. Zbog toga nije ni mogla obavljati specifičnu funkciju kulturnog i političkog posredovanja između društvenih pokreta i institucija. U uslovima nedovoljno razvijenog civilnog društva i nedostatka demokratskih institucija, tu ulogu su imali partijski ideolozi. Jugoslovenska inteligencija nikada nije imala značajnu političku ulogu, niti direktnu vezu sa upravljanjem realnostima u društvenom životu. Ona je bila glavni subjekt proizvodnje duhovnih vrijednosti. Ali, nije imala bitnu ulogu u kreiranju i sprovođenju reformi, tako da nije bila u stanju da kontrolise despotizam državnog regulisala i nedostatke skućenog tržišta.

Intelektualce su utopijski razlikovala znanja i politika. Oni su to izražavali kroz politizaciju umjetnosti i nauke. Političari su neutralizovali društvenu angažovanost i odgovornost inteligencije, ohrabivali su njeno ćutanje i pasivnost. To je intelektualce pretvaralo u komentatore i kompromisne komformiste. Vlasti su

slobodu misli doživljavale kao subverzivnu djelatnost. Inteligencija je bila poželjna samo kao veza između institucija koje proizvode znanje i institucija koje vrše moć. Podređeni politički, statusni i ekonomski položaj inteligencije u strukturi društvenih odnosa, vlasti su naglašavale na način što su je tretirale kao "srednji sloj", koji se nalazi između upravljačkih struktura i radničke klase. Razlog je bila dominacija partijske elite, koja je vodila državu i privredu, imala monopol nad informacijama, kontrolisala proizvodnju i distribuciju bogatstva, vršila selekciju i imenovanje kadrova za strategijski važne pozicije i formulisala vladajuću ideologiju.

Inteligencija je djelovala u uslovima imitacije građanskog društva, koje se "pojaviло" nekoliko godina poslije rata, iz 99% predranog seljačkog društva, zahvaljujući ubrzanju industrijalizaciji. Od perioda obnove zemlje (u kojoj je prevladavalo kopiranje sovjetskih metoda), peko radničkog i društvenog samoupravljanja, do krize socijalizma krajem 1980-ih značajan dio inteligencije činili su ljudi iz poraženih struktura u Drugom svjetskom ratu. Njih je karakterisao ideološki (opozicioni) kontinuitet i disidentski status. Objašnjenje je specifično i jednostavno: dok je socijalistički sloj regrutovao kadrove za obnovu i izgradnju zemlje (radničke akcije itd.), djeca bivših kolaboracionista su se školovala na raznim univerzitetima. Kasnije su dobili posao i nastavili da „njeguju“ ideje svojih očeva. Drugi dio jugoslovenske kreativne inteligencije odgajan je na idejama marksizma, antifašizma, kolektivizma i internacionalizma. Treći dio inteligencije činili su preživjeli bjelogardejci - emigranti iz revolucionarne Rusije, koji su npr. do Drugog svjetskog rata dominirali u crnogorskoj i srbijanskoj inteligenciji. Postojala je kritička inteligencija, ali je to bila relativno mala grupa ljudi čije su aktivnosti bile fragmentirane. To su bili rijetki i harizmatični naučnici, profesori univerziteta i srednjih škola, novinari i drugi,

koji su, za razliku od intelektualaca u vlasti, kompetentno, radikalno i uvjerljivo djelovali kao branioci objektivnog znanja i protivnici neznanja. Može se zaključiti da je malobrojni i naizgled homogeni intelektualni sloj bio ideološki heterogen.

Mnogo prije početka tranzicijskog perioda bilo je očigledno da socijalizam prolazi kroz duboku krizu. Skrivena inteligencija, uglavnom iz redova opozicije, dobila je mogućnost da otvoreno kritikuje neuspješni socijalistički eksperiment i priprema teren za realizaciju svojih "liberalnih" ideja i vrijednosti, posebno pravde i demokratije. Dio nacionalnih političkih elita, zajedno s nekim grupama inteligencije, usvojio je nacionalizam kao glavni element ideološke kohezije. To je bio ključni unutrašnji faktor, koji je zajedno sa međunarodnim faktorima doprinio raspadu SFRJ. Na taj način, dio inteligencije je direktno doprinio kasnijem pogoršanju sopstvene pozicije.

POLOŽAJ INTELIGENCIJE U PERIODU TZV. „TRANZICIJE“

Početak tranzicijskog perioda označio je veliku društveno-ekonomsku krizu, koja je uticala na transformaciju stvaralačke i humanističke inteligencije. U postsocijalističkom društvu odvijali su se procesi preispitivanja, revalorizacije i redefinisavanja marksističkih vrijednosti i dogmi. Na promjenu orijentacije inteligencije uticali su globalizacija, i prije svega, slatka neoliberalna obećanja slobode i boljeg života. Ali, to nije moguće kad dobre ideje sprovode loši ljudi. Zbog toga je jednu dogmu (kolektivizam) zamijenila druga - privilegovani individualizam. U procesu brzih (više kvazi-institucionalnih nego institucionalnih) promjena u društvenom sistemu i vrijednosnim prioritetima, inteligencija je sve više gubila mogućnost odgovarajućeg zapošljavanja, a samim tim i svoj društveni status i identitet, značajan dio nekadašnjih prihoda, pa čak i osnovnih sredstava za život. Pojavile su se tzv. "nove

elite” i novi oblici totalitarizma, praćeni novom političkom kulturom („neoliberalnom“), koja je demonizovala prošlost i slavila uspostavljeni „kvazi-neoliberalizam“.

U toku redistribucije društvenih uloga i funkcija, inteligencija je ostala „kratkih rukava“. Teško je tačno procijeniti njen novi položaj bez pouzdanih pokazatelja i opsežnog istraživanja. Ali, nema sumnje da je inteligencija izgubila svoj bivši kreativni identitet, sigurnost i status u društvu. Iako je dobila veću slobodu izražavanja, ista je permanentno marginalizovana novim uslovima i oblicima destruktivnog pseudo-institucionalnog monizma i jačanja socijalne patologije. Na taj način, inteligencija je objektivno postala „mrtvo slovo na papiru“. Čak i brojčano, sloj inteligencije se realno smanjivao. To je logičan rezultat dugoročnog i sistematskog uništavanja obrazovanja (prvenstveno visokog). Najbolji dokaz za navedenu tvrdnju je inflacija diploma, koja caruje u uslovima velike nezaposlenosti, prelaska sa proizvodnje na uslužne i merkantilističke aktivnosti i značajnog učešća crnog i sivog tržišta. Nekadašnje značajno učešće inteligencije u kreativnim procesima (proizvodnje, naučne djelatnosti i sl.) danas se zamenjuje njenom oštrm opozicionom kritikom, podstaknutom borbom za vlast. U toj borbi, ipak, nema mjesta za pravu inteligenciju. Pa ipak, u borbi za opstanak, dio intelektualaca se politički uklopio u “demokrate”, “liberale” i/ili “reformiste” (takozvane “nemoralne intelektualce”).

Vulgarizacija znanja i njegovo ignorisanje, poplava primitivnih, vulgarnih i anahronih doktorskih disertacija, plagijata i knjiga (čak i sa gramatičkim greškama u naslovu!) svjedoče o nevjerovatnom intelektualnom padu. Strategija masovnog visokog obrazovanja i njeno uklapanje u tzv. “Bolonjski proces” dovela je do debilizacije nastavnog osoblja. Čini se da je cilj (da li globalni?) jasan: namjerno zaglupljivanje naroda u cilju dugoročne kontrole nad njim! Mnogi političari i partijski radnici (od kojih

su neki bili policajci, ponavljači u osnovnoj školi itd.) magično su stekli doktorat i postali univerzitetski profesori. Kao rezultat toga, ljudi bez ikakvih naučnih zasluga zauzeli su mjesta u važnim naučnim tijelima. A onda su mladim kadrovima postavili stroge kriterijume za izbor u naučna zvanja - koje ni sami ne zadovoljavaju (kao ni mnogi od postojećih izabраниh univerzitetskih kadrova)!

Razočaranje većine stanovništva neoliberalnim reformama, čiji su propovjednici i predvodnici pseudo-inteligencija, lažna inteligencija ili „nesumljivi šarlatani“(izraz Tarasova, 2002) demotivisali su pravu inteligenciju. Ona je skoro obezglavljena, sa malo šanse za oporavak. To je dovelo do značajne imigracije inteligencije. Intelektualci smetaju monopolističkim strukturama, pa ih posljednje lome, izoluju, zaobilaze i ponižavaju, na nivou biznisa i obrazovanja. Potpuno nepovjerenje u inteligenciju, njena izolacija i ignorisanje dovode do njene neorganiziranosti. To je kontraproduktivno i ne odgovara stvarnosti razvijenih država svijeta.

U periodu tri decenije tranzicionog perioda, samovoljnost privilegovanih lica nije imala nikakvih moralnih, pravni, institucionalnih ili drugih društvenih ograničenja. Pohlepa je postala pokretački instinkt: obogatiti se po svaku cenu. Izopačeni individualizam malobrojnih bio je uzdignut na nivo društvene norme (anticivilizacijske – prim. autora). Interesi novokomponovanih biznismena, lobista i neoliberalnih teoretičara su dominirali (Delibasic i Grgurevic, 2014). Institucije državne regulacije stavljene su u službu interesa partijskih i političkih funkcionera. Istovremeno su se zanemarivali i narušavali interesi običnih građana. Bez obzira na relativno visok stepen garantovane slobode izražavanja, sve važne društvene akcije inteligencije su strogo kontrolisane. Zbog toga je prirodno da se ona aktivno ili pasivno, manje ili više kritički protivi svakom obliku političkog apsolutizma i

institucionalnog nasilja.

Inteligencija je uvijek bila mala i heterogena društvena klasa, koja je spajala ljude različitih aktivnosti i statusa, pozicije u hijerarhiji, interesa, težnji i stavova. To joj, ipak, nije omogućilo da sprovede masovne akcije u cilju preuzimanja dijela vlasti (učesća u njoj) ili makar bitnijeg uticaja na

vlast. U cilju marginalizovanja inteligencije, događaju se različiti napadi na nju, jer je ona navodno elitistički usmjerena i teži svojoj sopstvenoj moći. To je ustvari dokazana metoda marginalizacije inteligencije i njenog odvajanja od potencijalnog glasačkog auditorijuma, odnosno od izborne podrške.

Tabela 1. Odgovor ispitanika na prvo pitanje (u %)

Ponudeni odgovor	BiH	CG	HR	SR
pogoršan	83	78	70	80
stagnirao	10	12	16	11
poboljššan	7	10	14	9

Tabela 2. Odgovor ispitanika na drugo pitanje (u %)

Ponudeni odgovor	BiH	CG	HR	SR
politički	43	24	27	41
ekonomski	38	31	30	31
instucionalni	19	45	43	28

REZULTATI ANKETE O POLOŽAJU INTELIGENCIJE I UTICAJU POJEDINIH FAKTORA

U cilju istraživanja percepcije ispitanika o položaju inteligencije i uticaju pojedinih faktora na njega sprovedi smo anketno istraživanje na uzorcima od po 100 ispitanika u četiri selektovane države Jugoistočne Evrope (BiH, CG, Hrv i Srb). Zbog dugog vremenskog perioda koji podrazmijeva priroda pitanja i odgovora, izabranici su imali 60-70 godina i svi su bili iz redova intelektualaca. Imali su zadatak da odgovore na dva jednostavna pitanja: *prvo*, da li je položaj inteligencija u 30-godišnjem periodu postsocijalističke tranzicije pogoršan, stagnirao ili poboljššan (u odnosu na SFRJ)? i *drugo*, koji su od ponuđenih faktora uticaja (politički, ekonomski i

institucionalni) u periodu tranzicije najviše uticali na položaja inteligencije?

Iz tabele 1 se vidi su ispitanici u velikom procentu ocijenili da je u svim selektovanim državama pogoršan položaj inteligencije u društvu u odnosu na stanje koje je bilo u SFRJ.

Iz tabele 2 se vidi da su ispitanici u raznim državama različito ocijenili dominantan uticaj ponuđenih faktora. Pri tome su ispitanici u BiH i Srbiji preferirali dominantan uticaj političkih faktora, a ispitanici u Crnoj Gori i Hrvatskoj su preferirali dominantan uticaj institucionalnih faktora, čemu se pridružuju i autori ovog rada.

ZAKLJUČAK

Dominacija politike i ideologije nad društvenim kretanjima i znanjem dovela je do pogoršanja društveno-ekonomskog položaja inteligencije. Ona je doprinijela porastu sociopatološkog i oportunističnog ponašanja, kvazi-neoliberalne ekonomske politike i odgovarajuće kulture, kao i posljedično jakog uticaja alternativnih institucija. Politika je konstantno istiskivala inteligenciju iz univerzalne i reprezentativne aktivnosti u segmentirane stručno-profesionalne aktivnosti. To je bitno smanjilo njenu ulogu u kreiranju, širenju i povećanju znanja, duhovnih vrijednosti, kao i u kritikovanju negativnih pojava u društvu. Dugoročna reprodukcija ekonomske i institucionalne krize dovelo je do krize inteligencije. U interesu društveno-ekonomskog razvoja, potrebno je što prije prevazići sva dogmatska i kvazi-institucionalna ograničenja razvoja inteligencije. To je preduslov za istinsko poboljšanje njenog razvoja.

Dobijeni rezultati ankete hipotetički ukazuju da su ispitanici u posmatranim državama u velikom procentu (70-83%) i dovoljno homogeno ocijenili da je pogoršan položaj inteligencije u društvu, u malom procentu da je stagnirao (10-16%) i još manjem procentu da je poboljšao (7-14%). Ispitanici su u raznim državama različito ocijenili ulogu pojedinih faktora uticaja, ali je primjetno da su u CG i HR kao dominantne percipirali institucionalne (45% i 43%), a u BiH i SR političke faktore (43% i 41%).

LITERATURA

Bauman, Z. (1989). *Legislator and Interpreters: On modernity, post-modernity and intellectuals*. Cambridge: Polity Press.

Benda, Ž. (1996). *Izdaja intelektualaca*, Beograd: Socijalna misao.

Bettencourt Pires, M.L. (2009). „Public intellectuals – past, present, and future“. *Comunicacao & Cultura*.

7. 115-130.

Collini, S. (2006), *Absent Minds. Intellectuals in Britain*. Oxford University Press.

Delibasic, M. (2014). The Post-socialist Transition Through the Prism of O. Williamson's Insight. *Montenegrin Journal of Economics*. 10(1). 13-24.

Delibasic, M. (2016). Hypothetical Matrix for Institutional Modeling of the Basis for Economic Development in the Countries of Southeast Europe. *Montenegrin Journal of Economics*. 12(2). 147-159.

Delibasic, M., Grgurevic, N. (2014). Framework for Researching the Modelling Possibilities of Institutional Behavior. *Montenegrin Journal of Economics*. 9(4). 65-75.

Draskovic, V. (2015). Neoliberal Totalitarianism. *Teorija i prakcija institucional'nih preobrazovanij v Rossii*. 31. 95-100.

Draskovic, V., Draskovic, M. (2012). Institutional Nihilism as a Basis for Anti-Development Policy. *Montenegrin Journal of Economics*. 8(1). 119-136.

Misztal, B.A. (2007). *Intellectuals and the Public Good: Creativity and Civil Courage*. New York: Cambridge University Press.

Morin, E. (1977). Intelektualci: kritika mita i mit kritike. *Marksizam u svetu*, 1-2.

Rosić T. (2014) Ugled na ponudu: intelektualci, građani i revolucionari“, u Roksandić, D. i Cvijović Javorina, I. (ur). *Intelektualac danas: zbornik radova s Desničinih susreta 2013*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Plejada. 91-106.

Трапачов А.Н. (2002). Otkrovenija bivšega intellienta. *Svobodnaja misl'*. 21(2).

World Bank (1999). *What is Social Capital? PovertyNet*, <http://www.worldbank.org/poverty/scapital/whatsc.htm>, preuzeto 24.01.2019.

THE POSITION OF INTELLIGENTSIA IN THE SELECTED COUNTRIES IN SOUTH-EASTERN EUROPE

Veselin Drašković¹, Radislav Jovović², Sanja Bauk^{1,3}, Mimo Drašković¹

¹*University of Montenegro, Maritime Faculty, Kotor, Dobrota 36, 85330 Kotor, Montenegro
veso-mimo@t-com.me*

²*Mediterranean University, Podgorica, Montenegro*

³*Kotor; Faculty of Technology, Durban, Južna Afrika*

SCIENTIFIC REVIEW

ISSN 2637-2150

e-ISSN 2637-2614

UDC 316.344.32:314.15-057.85(4/12)

DOI 10.7251/STED1901036D

Paper received: 20.02.2019.

Paper accepted: 09.03.2019.

Published: 13.05.2019.

http://stedj-univerzitetpim.com

Corresponding Author:

Veselin Drašković, University of Montenegro, Maritime Faculty, Kotor, Dobrota 36, 85330 Kotor, Montenegro.

E-mail: veso-mimo@t-com.me

SUMMARY

The subject of the paper is a) an explanation of the term of intelligence, b) a finding of deterioration of the social status (position) of intelligence, and (i) descriptive and hypothetical analysis of the root causes in selected postsocialistic countries in South-Eastern Europe, Bosnia and Herzegovina, Montenegro, Croatia and Serbia. The aim of the research is to point to the importance of the social role of intelligence, the boundaries of its development in the observed states in socialism and the period of post-socialist transition, as well as the hypothetical research of the perception of the position of intelligence and the intensity of the influence

of the basic factors on it. The paper explains in a gradual way the causes and consequences of neglecting the role of intelligence in the observed countries, which have followed a similar developmental path. It shows that this is neither in line with the civilization achievements and intelligence potentials nor with its position in developed countries in which intelligence is a valued profession and social group with a significant political role in society and it is the main bearer of social consciousness. It is the most sophisticated group in society, and in the developed world it has the highest social prestige and authority, as it creates significant achievements in the fields of science, culture, journalism, literature, art and others. As intelligence unites knowledge, truth, moral values and aesthetic judgement, its ignorance can be reasonably understood as denying those principles in society. The hypothesis is that the aggravation of the intelligence position in the countries concerned has been caused by the synergistic influence of the complex braking factors, which have been of political, economic and institutional nature. By using polling method, the initial hypothesis has been hypothetically verified. In conclusion, the authors point to a) the need to improve the position of intelligence and intensify its role in society as a precondition for overcoming the existing institutional, social, economic and general development problems; and b) basic reasons for the

Drašković, V. i sar. (2019). Položaj inteligencije u selektovanim državama Jugoistočne Evrope. *STED Journal*. 1(1). str. 36-44.

position of intelligence. In addition, the survey results of 400 respondents from 60-75 age-old intellectuals in the four observed states hypothetically indicate that they are in a large percentage and sufficiently homogeneous to assess the deteriorating

position of intelligence in society as well as its root causes proposed by researchers.

Keywords: intelligentsia, position and boundaries of the intelligentsia, South-Eastern Europe.